

ΕΚΦΡΑΣΗ - ΕΚΘΕΣΗ / Κορίνα Τσατάρικου

ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ

Διάγραμμα

- ✿ **Ρατσισμός** (προσδιορισμός της έννοιας, σύγχρονες μορφές ρατσισμού, αιτίες της ρατσιστικής συμπεριφοράς, τρόποι αντιμετώπισης)
- ✿ **Εθνικισμός και Πατριωτισμός** (προσδιορισμός εννοιών, προσφορά εθνισμού - πατριωτισμού, κίνδυνοι από τον εθνικισμό, τρόποι αντιμετώπισης του εθνικισμού, ατομική ευθύνη)

Ρατσισμός

α. Προσδιορισμός της έννοιας

• Με τον όρο «**ράτσα**» ορίζεται-στα λεξικά- το σύνολο ανθρώπων και ζώων της ίδιας φυλής και μεταφορικά το «εκλεκτό γένος».

• **Ρατσισμός** είναι η αντίληψη που θεωρεί ορισμένες ομάδες ή εθνότητες -εκ φύσεως- ανώτερες από τις άλλες, γεγονός που μεταφράζεται σε δικαιοδοσία και δικαιολόγηση της κυριαρχίας των μεν στις δε. Βασίζεται στην πλάνη ότι υπάρχουν βιολογικοί λόγοι που δικαιολογούν τις διακρίσεις μεταξύ φυλετικών ομάδων. Οι ρατσιστικές θεωρίες δε διαθέτουν επιστημονική θεμελίωση, αν και οι ρατσιστές πιστεύουν, δίχως αποδεικτικά στοιχεία, το αντίθετο.

β. Σύγχρονες μορφές ρατσισμού:

- ⓐ **Εθνικός ή φυλετικός:** στηρίζεται στις διακρίσεις σε βάρος μεταναστών και μειονοτήτων καθώς και πολιτικών προσφύγων, που προέρχονται κυρίως από την ανατολική Ευρώπη και τις τριτοκοσμικές χώρες, ή αναπαράγει την προκατάληψη εναντίον Εβραίων, Τσιγγάνων, εγχρώμων.
- ⓑ **Κοινωνικός:** μεροληπτική στάση που μπορεί να οδηγήσει σε διαχωρισμό, στιγματισμό, περιθωριοποίηση, κοινωνικό αποκλεισμό των ατόμων - ομάδων που υφίστανται τη ρατσιστική αντιμετώπιση. Κριτήρια κοινωνικού ρατσισμού αποτελούν: το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο, η οικονομική κατάσταση, το επάγγελμα, η καταγωγή, οι θρησκευτικές - ιδεολογικές πεποιθήσεις, η εξωτερική εμφάνιση, οι αποκλίνουσες κοινωνικές κατηγορίες (ομοφυλόφιλοι, ιερόδουλες, χρήστες ναρκωτικών, πρώην κατάδικοι) και η φυσική κατάσταση (άτομα με ειδικές ανάγκες, φορείς ανίατων ασθενειών).

γ. Αιτίες της ρατσιστικής (και εθνικιστικής) συμπεριφοράς

- 🟢 **Ο ρόλος της οικογένειας:** Οι άνθρωποι υιοθετούν από μικρή ηλικία προκαταλήψεις και στερεότυπα μέσω της διαδικασίας της κοινωνικής τους ένταξης. Οι προκαταλήψεις διδάσκονται, μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά (είτε φραστικά είτε εμπράκτως) και αναπαράγονται. Τα παιδιά υιοθετούν και επαναλαμβάνουν τις διακρίσεις, τις οποίες κάνουν οι γονείς τους και ενεργούν συνειδητά ή ασυνείδητα.
- 🟢 **Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης:** Παρουσιάζονται, συχνά, ορισμένα άτομα και ομάδες με τρόπο που ενισχύει τις υπάρχουσες προκαταλήψεις και τα στερεότυπα (για

παράδειγμα, τα δελτία ειδήσεων που αναφέρονται, σχεδόν αποκλειστικά, στις εγκληματικές συμπεριφορές των μελών ορισμένων ομάδων ή κατηγοριών ανθρώπων και αγνοούν ότι η πλειοψηφία των μελών των ομάδων αυτών συμπεριφέρεται φυσιολογικά).

Επιπλέον, μέσα από την παρουσίαση μιας μονόπλευρης, διαστρεβλωμένης (σε βάρος των "άλλων") ή ωραιοποιημένης εικόνας (υπέρ των "δικών" μας) καλλιεργούν προκαταλήψεις - πιστεύοντας ότι εξυπηρετούν εθνικό συμφέρον- και εκμεταλλεύονται την ξενοφοβία του λαού.

- Οι **κατηγοριοποιήσεις** που είναι μέρος της ανθρώπινης σκέψης (κατηγορίες πραγμάτων, δέντρων, φυτών, ζώων και κατηγορίες ανθρώπων με κριτήρια το φύλο, ηλικία φυλή, το έθνος, το επάγγελμα και άλλες) απλοποιούν τον πολύπλοκο κόσμο και διευκολύνουν στη διαχείριση των πληροφοριών. Έτσι, δημιουργούνται κατηγορίες ανθρώπων, στις οποίες αποδίδονται κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα (χρώμα, φυλή, ύψος και άλλα). Όμως, με βάση αυτά οι άνθρωποι συγκρίνουν και αξιολογούν τους διαφορετικούς από αυτούς με προκατασκευασμένα και ανορθολογικά κριτήρια.

- Ο **ρατσισμός ως αποτέλεσμα οικονομικών παραγόντων**: Ο ανταγωνισμός αναπτύσσεται μεταξύ ομάδων που διεκδικούν, για παράδειγμα, περιορισμένες θέσεις εργασίας, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη και αγαθά. Ορισμένες ομάδες, όπως οι νεοαφιχθέντες Έλληνες Πόντιοι και οι Αλβανοί στη χώρα μας, συγκρούονται με γηγενείς που θεωρούν ότι οι μετανάστες απειλούν τα οικονομικά τους συμφέροντα. Κατά συνέπεια, εμφανίζεται η τάση στους μόνιμους κατοίκους να υιοθετούν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των νεοεμφανιζόμενων ανταγωνιστών τους. Συχνά, οι προκαταλήψεις αυτές γίνονται αιτίες διακρίσεων και αδικιών, που, σε περιόδους οικονομικών κρίσεων, μετασχηματίζονται συχνά σε επιθετικές συμπεριφορές (για παράδειγμα, οι επιθέσεις των νεοναζί σε βάρος Ελλήνων, Τούρκων και άλλων μεταναστών στη Γερμανία).
- Ο **Θρησκευτικός φανατισμός** που καλλιεργείται από θρησκευτικούς και πολιτικούς ηγέτες σε βάρος της διαφορετικής πίστης και στο όνομα της διαφύλαξης της κυρίαρχης θρησκευτικής παράδοσης, γεγονός που παραβιάζει την αρχή της ανεξιθρησκίας.
- Η **δημαγωγία των πολιτικών και ο καλλιεργούμενος φανατισμός**: Οι πολιτικοί, συχνά, εκμεταλλεύονται το κλίμα ξενοφοβίας και διακηρύσσουν την αρχή "έξω οι ξένοι", για να αυξήσουν τα εκλογικά τους ποσοστά. Ιδίως σε περιόδους κοινωνικοοικονομικών κρίσεων επιδιώκεται η ενοχοποίηση ξένων, γίνεται προσπάθεια να αποσείστούν οι ευθύνες για τα μείζονα προβλήματα (οικονομική ύφεση, ανεργία, εγκληματικότητα και άλλα) και να επιρριφθούν σε συγκεκριμένες ομάδες, με τη γνωστή πρακτική της δημιουργίας "αποδιοπομπαίων τράγων".

δ. Τρόποι αντιμετώπισης:

Η ευθύνη για την αντιμετώπιση αυτών των ρατσιστικών φαινομένων επιμερίζεται τόσο στην οργανωμένη πολιτεία όσο και στα άτομα μεμονωμένα.

- ➡ **Παιδεία** που καλλιεργεί την κριτική στάση απέναντι σε ρατσιστικές αντιλήψεις, ενισχύει τις ηθικοπνευματικές αντιστάσεις στην μισαλλοδοξία και το φανατισμό και ενθαρρύνει το σεβασμό και την ανοχή στην ετερότητα /διαφορετικότητα με τις ποικίλες μορφές της- κυρίως μέσω της διαπολιτισμικής αγωγής. Βασικοί φορείς της παιδείας αυτής είναι η εκπαίδευση, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, οι πνευματικοί άνθρωποι και οι ποικίλοι πολιτιστικοί οργανισμοί.

- ➡ **Καταδίκη και στηλίτευση των κρουσμάτων του ρατσισμού** που εκφράζεται έμπρακτα με εκσυγχρονισμό των νομοθεσιών που εμμένουν σε ρατσιστικές αντιλήψεις.

- ➡ **Έμπρακτη ευαισθητοποίηση** σχετικά με την κατοχύρωση και περιφρούρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δυνατότητα ισότιμης συμμετοχής των ευπαθών κατηγοριών στο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό αγαθό (δικαίωμα στην εργασία, ασφάλιση, περίθαλψη, κοινωνική πρόνοια, εκπαίδευση, μόρφωση, διατήρηση πολιτιστικής ιδιαιτερότητας σε αρμονική συνύπαρξη με την κυρίαρχη κουλτούρα).

- ➡ **Ατομική ευθύνη:** Το άτομο οφείλει να απορρίπτει το ρατσισμό, όχι μόνο θεωρητικά αλλά και έμπρακτα, μέσα από τη στάση και συμπεριφορά του απέναντι στις ομάδες εκείνες που είναι ευάλωτες στις οποιεσδήποτε ρατσιστικές αντιλήψεις.

Εθνικισμός - Πατριωτισμός

α. Προσδιορισμός εννοιών

- ❖ **εθνικισμός**: υπερβολική και αποκλειστική προσήλωση προς την ιδέα του έθνους και των εθνικών ιδεωδών, με κύριο χαρακτηριστικό τη διάκριση των εθνών σε ανώτερα και κατώτερα και τη διάθεση επιβολής των πρώτων στα δεύτερα. Ειδικότερα, η έντονη προβολή της εθνικής ταυτότητας κυρίως όταν συνδέεται με τάσεις αποσχίσεως ή επεκτατισμού (ΑΝΤ. διεθνισμός, κοσμοπολιτισμός)

ΙΣΤΟΡΙΚΑ:

- Η ιδεολογία που εμφανίστηκε στο πλαίσιο αστικών επαναστάσεων και έθετε ως πολιτικό θεμέλιο του κράτους την έννοια του έθνους (εθνικό κράτος) και όχι π.χ. τη θρησκεία ή το βασιλιά.
- Το να αγαπάει κανείς την πατρίδα του, η **φιλοπατρία** (λ. που πρωτοεμφανίζεται στον Αριστοφάνη).
- Στα τέλη του 18ου αιώνα, όταν η λ. φιλοπατρία δίνει την αίσθηση λογιότερης λέξης, αρχίζει να υποκαθίσταται από τις λέξεις, **πατριωτισμός** (αντιδάνειο μέσω του γαλλ. Patriotisme) που πρωτοχρησιμοποιούν ο Ρήγας Φεραίος, ο Ευγένιος Βούλγαρις κ.ά., και **εθνισμός** (μαρτυρείται από το 1826).
- Για λίγο μάλιστα φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκαν με την ίδια σημασία και τα **εθνικότης** και **εθνότης**, που γρήγορα όμως εξειδικεύτηκαν στη σημασία που έχουν και σήμερα.
- Η χρήση της λ. εθνισμός με τη σημασία του πατριωτισμού και της φιλοπατρίας είναι έντονη τον 19ο αιώνα
- Βαθμηδόν η λ. εθνισμός υπεχώρησε· τη θέση της πήρε η λ. εθνικισμός, που σήμανε και τον πατριωτισμό, την αγάπη προς την πατρίδα αλλά και τις εδαφικές απαιτήσεις ενός έθνους εις βάρος άλλων εθνών, τον εθνικό επεκτατισμό, δήλωσε δηλ. και τη θετική και την αρνητική σημασία. Τον φανατικό, με επεκτατικές - επιθετικές βλέψεις, πατριωτισμό δήλωσε και η ξενικής (γαλλικής) προέλευσης λέξη **σοβινισμός** (από το όνομα του φανατικού εθνικιστή N. Chauvin που έζησε την εποχή του Ναπολέοντος).
- Με τις σαρωτικές αλλαγές που έγιναν στο παγκόσμιο πολιτικό σκηνικό από τη δεκαετία του '80, με τους ποικιλώνυμους εθνικισμούς που εμφανίστηκαν μετά τη βίωση των κομμουνιστικών καθεστώτων, η διάκριση μεταξύ nationism και nationalism κατέστη και στην Ελλάδα αναγκαία και άρχισε να εκφράζεται αντιστοίχως με το σημασιολογικό λεξικό ζεύγος εθνισμός-εθνικισμός. **Όπου το εθνισμός δηλώνει τον αγνό πατριωτισμό, το δε εθνικισμός τις εθνικιστικές επεκτατικές βλέψεις.**

Γ. Μπαμπινιώτης

- Πατριώτης, σύμφωνα με τον ορισμό που υιοθετούμε, είναι το άτομο που εμφορείται από πατριωτικά φρονήματα, αισθήματα και ιδέες και που είναι προσηλωμένο στα εθνικά ιδανικά, στα εθνικά σύμβολα και στο εθνικό συμφέρον.

- Πατρίδα ως ένας ευρύτερος όρος είναι η κοιτίδα όπου, με μοναδικό για τον κάθε λαό τρόπο, σωρεύτηκε το «συλλογικό είναι» του κοινωνικού συνόλου στο οποίο ανήκουμε. Στη συνείδησή μας ή στο υποσυνείδητό μας, η πατρίδα είναι συνυφασμένη με τις ανθρώπινες δραστηριότητες, τον διαχρονικά σωρευμένο πολιτισμό, τα ήθη και τα έθιμα, τα κυρίαρχα θρησκευτικά πρότυπα, τις ιστορικές μνήμες κ.λπ., όλα στοιχεία ή παράγοντες που μας ανήκουν (και τους ανήκουμε). Όπως η Ιστορία μας διδάσκει, αποδεικνύονται ισχυρότερα ιδεολογιών ή «πλανητικών αξιών», και υπερνικούν κοσμοθεωρίες ή «εμβόλιμα» τεχνητά πολιτειακά οικοδομήματα.
- Πατριωτισμός, είναι η ετοιμότητα να υπερασπισθεί κάποιος το εθνικό συμφέρον όπως αυτό ορίζεται από το κοινωνικό και πολιτικό σύστημα της χώρας του. Πρόβλημα θα ανέκυπτε εάν η χώρα θέτει αθέμιτους εξωτερικούς στόχους. Ξεκάθαρες περιπτώσεις αθέμιτων στόχων ήταν, για παράδειγμα, ο επεκτατισμός των Γερμανών ναζιστών και μέχρι πρόσφατα η αποικιοκρατική αυθαιρεσία μεγάλων Ευρωπαϊκών δυνάμεων.
- Εθνικό συμφέρον, είναι οι στόχοι και οι επιδιώξεις που θέτει η κάθε κοινωνία (στα πλαίσια των καθιερωμένων πολιτικών διαδικασιών, και στη βάση των λειτουργικών αναγκών και των κυρίαρχων κοινωνικών, θρησκευτικών και πολιτικών αξιών).
- Απέναντι σ' αυτό το ζεύγος η λ. **διεθνισμός** παρέμεινε από παλιά να δηλώνει το ξεπέραςμα της έννοιας του έθνους και την υποκατάσταση της από τη διεθνιστική αντίληψη ότι δεν πρέπει να υπάρχουν όρια που να χωρίζουν τους λαούς, αντίληψη την οποία προέβαλε ο κομμουνισμός, η κατεξοχήν διεθνιστική ιδεολογία.

Π. Ήφαιστος

β. Προφορά εθνισμού - πατριωτισμού

"ΠΟΛΙΤΙΚΗ"

- Αφύπνιση εθνικής συνείδησης => εθνική αυτογνωσία
- Αποστολή μηνύματος σε εχθρούς και φίλους για εθνική ομοψυχία και διάθεση υπεράσπισης εθνικών ιδανικών => ισχυροποίηση διαπραγματευτικής δύναμης σε διπλωματικό επίπεδο.

"ΗΘΙΚΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ"

- Ενδυνάμωση συναισθήματος κοινωνικότητας
- Ανάπτυξη συλλογικών δραστηριοτήτων
- Παραμερισμός διαφορών και ατομικισμού - ανάπτυξη κοινωνικού και πολιτικού διαλόγου
- Προβολή κοινών οραμάτων - αξιών - ιδανικών που τόσο λείπουν σήμερα εποχή ωφελιμισμού και ηδονοθηρίας

"ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ"

- Αναβίωση στοιχείων παράδοσης (ιδιαίτερα σημαντικό για τους Έλληνες με τη μακραίωνη κληρονομιά)
- Ουσιαστική μελέτη Ιστορίας

- Ισχυροποίηση δυνατοτήτων εθνικής επιβίωσης => αντίσταση σε εθνική αλλοτρίωση και αφομοίωση που απειλεί τη χώρα μας (ξενομανία, ΜΜΕ, καταναλωτισμός κ.λπ.)

γ. Κίνδυνοι από τον εθνικισμό

"ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ"

- Αποπροσανατολισμός κοινής γνώμης
- εξυπηρέτηση πολιτικών και οικονομικών σκοπιμοτήτων στο όνομα του έθνους
- Καταστράτηγηση Δημοκρατίας δια καθοδηγούμενων πληροφοριών - εκφοβισμός φορέων "αντίθετης" άποψης
- Διχασμός - διάκριση πολιτών σε "εθνικόφρονες" και "προδότες"

"ΗΘΙΚΟΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ"

- Φανατισμός - δογματισμός - μισαλλοδοξία - καλλιέργεια στερεότυπων μύθων
- Η ξενοφοβία αποτελεί μια αμυντική πλευρά του εθνικισμού και συνίσταται στο αίσθημα της καχυποψίας ή του φόβου που αισθάνεται μια εθνότητα έναντι άλλων εθνοτήτων. Είτε πρόκειται για Μεξικανούς εργάτες στην Αμερική, Τούρκους ή Άραβες στην Ευρώπη, το κλείσιμο των συνόρων και οι απελάσεις οδηγούν σε διεθνή ένταση, η οποία μάλιστα θα αυξάνεται καθώς η μετανάστευση για εύρεση εργασίας έχει αυξηθεί
- Ανάπτυξη ρατσιστικών διαθέσεων - καταπίεση μειονοτήτων
- Παραμόρφωση ιδανικών διαστρέβλωση προτύπων (όχι ο σκεπτόμενος, ο διαλλακτικός αλλά ο παρορμητικός, ο θρασύς)

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

- Καλλιέργεια επιθετικών διαθέσεων - πολιτικής => καταπάτηση δικαιωμάτων γειτονικών λαών => υπονόμηση ειρήνης
- Διεθνής απομόνωση
- Ο υπερτονισμός των εθνικών χαρακτηριστικών μιας εθνότητας μπορεί να οδηγήσει ένα κράτος-έθνος σε εσωστρέφεια, αδιαφορία για τα διεθνή γεγονότα και απομονωτισμό. Ο απομονωτισμός ήταν χαρακτηριστικό της Αμερικής, τουλάχιστον για ενάμιση αιώνα, και είχε προσυπογραφεί από σημαίνουσες πολιτικές προσωπικότητες όπως ο George Washington και ο Thomas Jefferson. Ακόμη και σήμερα το 25% του αμερικανικού λαού διέπεται από τάσεις απομονωτισμού.

δ. Τρόποι αντιμετώπισης του Εθνικισμού

Στις σύγχρονες **πολυπολιτισμικές** κοινωνίες αποτελεί ανάγκη η αρμονική συνύπαρξη και συνεργασία των ατόμων και των ομάδων. Προϋπόθεση επίτευξης της είναι η αντιμετώπιση του ρατσισμού, που αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ομαλή κοινωνική συμβίωση.

📌 **Παιδεία** (η εκπαίδευση, τα Μ.Μ.Ε., οι πνευματικοί άνθρωποι, οι πολιτιστικοί φορείς) καλλιεργεί, ενισχύει, ενθαρρύνει:

- την κριτική στάση απέναντι σε ρατσιστικές αντιλήψεις
- τις ηθικοπνευματικές αντιστάσεις στη μισαλλοδοξία και το φανατισμό
- το σεβασμό και την ανοχή στην ετερότητα

📌 **Πολιτεία**

Καταδίκη και στηλίτευση των κρουσμάτων του ρατσισμού που εκφράζεται έμπρακτα με εκσυγχρονισμό των νομοθεσιών που εμμένουν σε ρατσιστικές αντιλήψεις.

📌 **Ατομική ευθύνη:**

- απόρριψη του εθνικισμού, όχι μόνο θεωρητικά αλλά και έμπρακτα, μέσα από τη στάση και συμπεριφορά του απέναντι στις ομάδες εκείνες που είναι ευάλωτες στις οποιεσδήποτε ρατσιστικές αντιλήψεις
- περιφρούρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δυνατότητα ισότιμης συμμετοχής των ευπαθών κατηγοριών στο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό αγαθό (δικαίωμα στην εργασία, ασφάλιση, περίθαλψη, κοινωνική πρόνοια, εκπαίδευση, μόρφωση, διατήρηση πολιτιστικής ιδιαιτερότητας σε αρμονική συνύπαρξη με την κυρίαρχη κουλτούρα).

